నువ్వులూ తెలకపిండీ!

కొడవటిగంటి కుటుంబరావు

తెలకపిండి ఎట్లా వస్తుందో అందరికీ తెలుసు. నువ్వులు ఆదే నాగరికత లేని సరుకు. అది పొలాల్లో కష్టజీవుల చేతుల్లో పెరిగి మధ్యవాళ్ళకు అమ్ముడు పోయి బస్తీ చేరుతుంది. అక్కడ దాన్ని గానుగ ఆడి నూనె తీస్తారు. ఆ నూనె అందమైన సీసాలకూ, డబ్బాలకూ ఎక్కి అనేక వంటిళ్లను అలంకరిస్తుంది. తెలకపిండి చెక్కను నువ్వులొకవేళ చూసినా పోల్చుకోలేవు. అది గొడ్లకూ, పేదవాళ్లకూ ఆహార మవుతుంది.

నువ్వులు గానుగాడడం ఏమంత గొప్ప విషయం కాదు. నేను మనుషుల్ని గానుగాడగా చూశాను. ఎందుచేతో నాకా పద్ధతి రుచించలేదు.

* * *

సోమయాజులు నా ఆప్తస్నేహితుడు. వాడిపట్ల నా కున్న భావాన్ని గురించి ఏ కవులూ, ఏ కథకులూ రాయలేరు.

అటువంటి భావాలను మాటల్లో వ్యక్తం చేయటానికి ప్రయత్నిస్తే అబద్ధా లనో, అతిశయోక్తు లనో అనిపిస్తాయి. నేను వాడికోసం ప్రాణం త్యాగం చేస్తానో లేదో పరీక్షకు రాలేదు అదృష్టవశాత్తూ. అటువంటి పరీక్షవస్తే ఏంచేస్తానో చెప్ప లేను. ఇటువంటి ప్రశ్నలకు అంతరాత్మ లను సమాధానా లడిగితే, అవి చెప్పే కబుర్లు కోటలు దాటాయి. సోమయాజు లును పులి వెంబడిస్తే వాణ్ణి తప్పించ టానికి పులితో కలియబడగలనని నా అంతరాత్మ చెబుతున్నది. కాని, పులుల్ని మించిన మనిషి వాడివెంటపడి కోరలతో పట్టుకుంటే నేను మంత్రానికి కట్టుబడ్డ వాడల్లే చూస్తూ నిలబడ్డాను... అయినా నా అంతరాత్మలో నాకు విశ్వాసం చావ లేదు. నిజానికి మనము పులులతోనూ, విష సర్పాలతోనూ ఎట్లావ్యవహరించాలో నిర్ణయించినంత బాగా, పులులవంటి, విషపదార్థాలవంటి మనుష్యులతో వ్యవ హరించటం గురించి నిర్ణయించలేం...

సోమయాజులు పేదకుటుంబానికి చెందినవాడు. నేను చిన్నతనంనుంచీ వాడితో కలిసి చదివినవాణ్ణి కనక నాకు వాళ్ళమ్మా, నాన్నా, వాడి తమ్ముళ్ళూ, చెల్లెళ్ళూ బాగా తెలుసు. వాళ్ళ ఇంటి వాతావరణాన్ని నేను కొంచెమైనా సహించలేకపోయ్యేవాణ్ణి. వాళ్ళ దరి ద్రంతో బాధపడటంకూడా దరిద్రాన్ని ఆరాధించటం లాగా కనిపించేది. వాళ్ళింటో అందరి సంస్కారమూ ఒకే ధోరణిలో ఉండేది- ఎట్లా పూచికపుల్ల దగ్గిర్నించీ పోగుచేతామా అని; అది ఇది దారిద్ర్యంతో సంబంధం లేకుండా వేరే వ్యక్తిత్వం సంపాదించుకున్నది. ముఖ్యంగా సోమయాజులు తల్లి అర్థ మైన, పనికిమాలిన వస్తువులన్నీ సంపా దించటానికి దొంగతనం మినహాగా మిగి లిన యుక్తులన్నీ చేసేది. ఏ ఉదయం వీధిలో చూసినా ఆమె పేడకోసం ఎవరి తోనో ఒకరితో పోట్లాడుతూనే ఉండేది. తరవాత, ఆమెదగ్గర దేవిరింపు కూడా ఉండేది. ఆవిడ మా యింటికి వచ్చినప్పు డల్లా, "మీకు అక్కర్లేనిది ఏదన్నా ఉంటే ఇస్తురూ" అని పుచ్చుకుపోతూ ఉండేది. ఆ వస్తువు మా ఇంట్లో ఉండటం చూసే ఆవిడ అడిగేది అది మాకు అక్కర్లేని దన్నట్టు నటిస్తే మేం మరింత త్వరగా ఇస్తామని ఆవిడ విశ్వాసం. మా అమ్మకు ఆవిడ దేవిరింపు బొత్తిగా గిట్టేదికాదు. ఆవిడ అడిగిన వస్తువు నిజంగా అక్కరలేకపోయినా మా అమ్మ తనకు దానితో పనిఉన్నట్టు నటించేది. మా అమ్మయినా తక్కువ తిన్నది కాదు. కాని సోమయాజులు తల్లి యింటికి వచ్చినప్పుడల్లా వంటింట్లో డబ్బాలకేసి, కూరగాయలకేసి, పప్పుల కేసి ఆశగా చూస్తుండేనూ, ఏదన్నా మా అమ్మ బాగుచేస్తుంటే చాలు. "అయ్యో, బియ్యంనూక పురుగు పట్టి

నట్టుందే!" "గోధమరవ్వ ముక్కిన ట్టుందే!" అంటేనూ భరించటం కొంచెం కష్టంగానే ఉండేది.

సోమయాజులు గారింటో అను క్షణమూ వస్తువులు ఆదా,— దమ్మిడీలో నూరోవంతు చెయ్యని వస్తువుల పొదుపు తపస్సులాగా సాగుతూ ఉండేది. యీ తపస్సులో నిమగ్నులై ఉన్న వాళ్ళకు మరో ఆనందం ఉండే అవకాశంలేదు. మనస్తత్వ రీత్యానై తేనేం, దృక్పథాంలో నై తేనేం వాళ్లు మానవులకంటె కాడి ఎద్దు లకు సన్నిహితంగా ఉండేవాళ్ళు.

శ్రామిక వర్గానికి చెందవలసిన ఆర్థిక పరిస్థితులుండి కూడా బ్రాహ్మణ కుటుంబాలైన కారణంచేత మధ్యతర గతి హోదాతో నెట్టుకువచ్చిన వారిని నేను చాలామందిని చూశాను. కాని బ్రాహ్మలైన దోషంచేత మధ్యతరగతి అనిపించుకుంటూ శ్రామికులు పొందిన జీవితానందం కూడా సాధించలేక పోయిన కుటుంబం నా ఎరుకలో సోమ యాజులు వాళ్ళదే. రాను రాను బ్రాహ్మణ కుటుంబాలకు ఈ గతే హెచ్చుగా పడితే నేనాశ్చర్యపడను.

అప్పటికి సోమయాజులు కుటుంబం మధ్యతరగతి సంస్కారానికి చాలా వరకు ఉదాసీనత చెప్పేశారు. వాళ్ళింట అక్కరలు వచ్చేవికావు. ఒకవేళ వస్తే ఎవరికీ తెలిసేదికాదు. ఎవరన్నా పిలిస్తే వెల్లేవాళ్ళు, కాని వాళ్ళను ఎదురు పిలిచే వాళ్లుకారు. పక్కవీధిలో ఉన్న చుట్టాలనే ఏడాదికొకసారి చూసేవాళ్లుకారు. ఉన్న దారిద్ర్యాన్ని చిన్న మాసిపాతతోనన్నా కప్పటానికి యత్నించేవారుకారు.

సోమయాజులు ఏ విధంగా వాళ్ళ ఇంటో మిగతావాళ్ళతో అతికినా నేను స్నేహం చెయ్యలేక పొయ్యేవాణ్ణి. లేక స్నేహం కారణంగా వాడు నాకు మరొక విధంగా కనిపించేవాడో; ఏమైనా నా కళ్ళకు సోమయాజులు దరిద్రం ఒక లోపంగా కనిపించేది కాదు. నాకు వాణ్ణి చూస్తే అవ్యాజంగా చెప్పరాని జాలి కలి గేది. కాని ఆ జాలి బాల్యస్నేహ లక్షణం. దానికి వాడి దారిద్ర్యంతోగాని, కష్టాలతోగాని సంబంధంలేదు. నిజంగా కష్టాలు చూచి జాలిపడేశక్తి అంత చిన్న వయస్సులో ఎక్కడుంటుంది.

స్కూలుఫైనలు దాకా నేనూ సోమ యాజులూ కలిసి చదివాం. కాని అంత టితో వాడు చదువు కట్టిపెట్టి వకీలు సత్యనారాయణగారి దగ్గర ప్లీడరు గుమాస్తా పని నేర్చుకునే వాలంటీరుగా చేరాడు. ఆ తరువాత నేను నాలుగేళ్లు కాలేజీ చదువు చదివి పైనా లోపలకూడా ఎన్నో మార్పులకు లోనయినా, ఏ మూలో వాడికోసం నా హృదయంలో కొంతమేర మార్పులేకుండా దాచి ఉంచాను. గడియారాల నెవరూ వెనక్కు తిప్పలేరు కాని కొంతవరకు వాటిని ఆపి ఉంచటం అసంభవం కాదు.

* * *

సోమయాజుల్ని గురించి చెప్పవల సిన విషయం చెప్పలేదు. వాడు పాడ గలడు. ఎవరంత బాగా పాడగలడని అడక్కండి. నిజంగా గొప్ప పాటకు సాటిలేదు. సంగీతంలో విద్వత్తును పోల్చ వచ్చు. సాధనను పోల్చవచ్చు. గొంతెత్తి మనస్సులు కరిగించే వాడి పాటతో ఆనందాన్ని ఇంకో దాంతో ఎట్లా పోల్చటం సోమయాజులుకు రాగ జ్ఞానం లేదు. స్వరజ్ఞానం లేదు. తాళ జ్ఞానం లేదు. పాటతో తన్మయత్వం తీసుకురావటానికి ఈ మూడూ అవసరం లేదని నాకు సోమయాజులు రుజువు చేశాడు. ఒక్క సాహిత్యంతో తప్ప తన్మయత్వం రాని నాకు వాడి పాట వెర్రెత్తించింది. అది అహోరాత్రాలు నన్ను రకరకాల పీడించేది. వాడి పాట వినే ఆనందంలో సుఖమే హెచ్చుగా ఉండేదో, బాధే హెచ్చుగా ఉండేదో నిర్ణ యించలేకపోయేవాణ్ణి.

సోమయాజుల పాట గురించి నేను చెప్పేది అతిశయోక్తి గాదని రుజువు చేయటానికి లేదు. కాని ఒక్కమాట మాత్రం చెప్పగలను. వాడి పాట విని చలించని వాళ్ళను చూశాను. నాకన్నా వెర్రెత్తినవాళ్ళను కూడా చూశాను; జయలక్ష్మి ఒక పెద్ద తార్కాణం.

నాకు జయలక్ష్మిమీద ఏవిధమైన అభిమానంగాని గౌరవంగాని లేదు. కాని ఆ పిల్ల వాడివెంట ఎందుకు పడిందో నే నూహించగలను. నేను ఆడదాన్నయి వుంటే సోమయాజులపట్ల సరిగా జయ లక్ష్మిలాగే ప్రవర్తించి ఉండేవాణ్ణేమో.

జయలక్ష్మి మరెవరో కాదు. వకీలు సత్యనారాయణగారి చెల్లెలు కూతురు. వాళ్ళ నాన్న పట్నంలో గొప్ప వ్యాపా రస్తుడు. ఆయనకు ఏమీలేదు. సత్య నారాయణగారి చెల్లెలు మల్లి కాంబను ఆయన కిచ్చినప్పుడు సత్యనారాయణ తండ్రిగారిని అంతా కోప్పడ్డారు – దారే పొయ్యేవాడికి పిల్లనిచ్చారని. సత్యనారా యణగారు ప్రాక్టీసుపెట్టి రెండు చేతులా సంపాదన ప్రారంభించగానే అత్తవారి దృష్టిలో గురునాధంగారు మరీ సులక నయినాడు. కాని జయలక్ష్మి పుట్టుటయే ఆరంభం, గురునాధంగారి దశ తిరిగి, పట్టిందల్లా బంగారం కాసాగింది. చూస్తుండగానే ఒకలక్ష వెనకవేసి రెండో లక్షకు నడుం బిగించాడు. చిన్నచిన్న బస్తీల వాతావరణంలో వదిలిపోయిన మొక్క పట్టణం వాతావరణంలో పెరిగి మహావృక్షమై ఊడలు దించసాగింది. జయలక్ష్మి సంపన్నుల పిల్ల. జయలక్ష్మి అన్న ఇంగ్లండులో చదివి వచ్చి పెద్ద ఉద్యోగంలో ఉన్నాడు.

జయలక్ష్మి మేనమామ గారింట కొన్నిరోజులు ఉండటానికి వచ్చింది. సోమయాజులు పాడతాడని ఆమె ఎట్లా పసిగట్టిందో తెలియదు. తన మేనమామ దగ్గర గుమాస్తా కనకా, తను సంపన్న

రాలూ అతను బిదవాడు కనకా, ఆమె మొదట తన అధికారం వినియోగించి అతనిచేత పాడించుకున్నది. తన మేన మామ ఇంట్లో లేనప్పుడు అతన్ని మేడ మీది వరండాలోకి పిలిపించి పాడమనేది. సోమయాజులు పాడేవాడు.

నిజంగానే జయలక్ష్మికి మతి పోయింది సోమయాజులు పాటతో. అతను పాడనంటే బాధపడేది. క్రమంగా అతనిమీద తనకు గల అధికారాన్ని మరచిపోయింది.

"ఇదిగో, అమ్మాయి, ఇక నన్ను పాడమనకు. ప్లీడరుగారు నన్ను కోప్పడ్డారు. 'పాటలే పాడతావా,పనిచేస్తావా?' అన్నాడు. నాకీ పాట కూడు పెడుతుందా గుడ్డ పెడుతుందా?" అన్నాడు సోమయాజులు ఒక రోజు జయలక్ష్మితో.

"పోనీ పాడకు – నీ కిష్టంలేకపోతే" అన్నది జయలక్ష్మి నిర్భరంగా. కాని లోపల ఆమె మనస్సు దహించుకుపోతున్నది. నల్లమందు అలవాటైన వాడికి అది లేకుండా ఉండటం ఎంత దుర్భరమో, సోమయాజులు పాట వినకుండా వుండటం ఆమె కంత దుర్భరమయింది.

ఒక రోజు సాయంకాలం సోమయాజులు కోర్టునుంచి ప్లీడరుగారింటికి వచ్చాడు పనుండి ప్లీడరుగారు నేరుగా క్లబ్బుకు వెళ్లారు.

ఆఫీసు గదిలో సోమయాజులు పని చూసుకుంటుండగా, జయలక్ష్మి వచ్చి అతని ఎదురుగా మాటా పలుకూ లేకుండా నిలబడింది. ఆమెలో ఏదో మార్పు కనిపించింది సోమయాజులుకు. వారంరోజులు పస్తులున్న దానల్లే ఉన్నదామె.

"ఏమిటి?" అన్నాడు సోమయాజులు.

"నేను రేవు వెళ్ళిపోతున్నాను" అన్నది జయలక్ష్మి.

"అట్లాగా?" అన్నాడు.

"ఎంత అదృష్టం! నేను మళ్ళా కనిపించనని నీకు విచారం లేదుకద!" అన్నదామె.

దీని కేమనాలో సోమయాజులుకు తెలియలేదు.

"ఒక్కసారి పాడు! మళ్ళీ విననుˮ అన్నది జయలక్ష్మి.

"ఇప్పుడా? పనుంది" అన్నాడు సోమయాజులు.

జయలక్ష్మి భరించలేకపోయింది.

"పని! పని! ఏం పని ఇది గొప్పవాళ్ళ ఇళ్ళలో కుక్కలు-నీకన్నా బాగా బతుకుతై. ఇదేనా పని! మా మామ నెలకు పది రూపాయలిస్తాడా? ఈ పది రూపాయలకేనా నీకు దేవు డింత పాట ఇచ్చాడు? నీకు ఆశలేదా? గొప్పవాడివౌదామని లేదా?" అని ఘాటుగా ఎత్తిపొడిచింది జయలక్ష్మి.

"అందరూ గొప్పవాళ్ళయితే కొద్ది వాళ్ళెవరు?" అన్నాడు సోమయాజులు

"నువు కొద్ది వాడిలాగానే ఉండు. కాని కాస్సేపు పాడు. నీ యిష్టం, ఏదన్నా రాగం ఆలాపన చెయ్యి. నీకు పాటలు పాడటం చాతకాదు," అన్నది విజయలక్ష్మి.

సోమయాజులు సన్నగా నవ్వి పాడ సాగాడు. పైగా కేదారగౌళ ఆలాపన చేశాడు. వాడి శంకరాభరణంగాని, కళ్యాణిగాని కొంతవరకు తట్టుకోవటం చాలా కష్టం.

జయలక్ష్మికి నిజంగానే మతి పోయింది. వాడు పాడటం అవగానే "ఎట్లా పాడతా వింతపాట? ఎన్నో సార్లు నేను మోసపోయినా నను కున్నాను. నువు నిజంగా అంత బాగా పాడవని, నేనే ఊహించుకుంటున్నాననీ అనుకున్నాను. నేనింకా ఏ డెబ్బయ్యేళ్ళో బతుకుతాను. కాని నీ పాట వినలేను. నువు నిజంగా ఇంత బాగా పాడలేదనీ, నా భ్రమ అనీ మళ్ళీ నన్ను నేను నమ్మించుకుంటున్నాను. ఎట్లా సోమయా జులూ? రోజూ నీ పాట వినటం ఎట్లా

సోమయాజులూ? రోజూ నీ పాట వినటం ఎట్లా? మీ ఇంటోవాళ్ళంతా ఎంతఅదృష్ట వంతులు! రోజూ నీ చేత పాడించుకు వింటారు కాదూ?" అన్నది.

"నా చేత బలవంతాన పాడించే వాడిం కొక్కడే ఉన్నాడు'' అన్నాడు వాడు.

''అయితే నే నొక్కతినే కాదన్న మాట? నాకు మతి పోలేదన్నమాట? ఈ అనుమానంకూడా నాకు తట్టింది సుమా'' అన్నది జయలక్ష్మి.

* * *

సోమయాజుల్ని పెళ్లాడాలనే బుద్ధి జయలక్ష్మికి ఎప్పుడు పుట్టిందో నాకు స్పష్టంగా తెలియదు. సోమయాజులుకు ఆమె పట్నంనుంచి ఒక ఉత్తరం రాసింది ఉత్తరంలో చాలా కవిత్వ ముంది సోమయాజులు మనిషిఎదురుగా ఉన్నా చలించనివాడు కాస్తా ఆ ఉత్త రానికి చలించాడు. విశేషమేమంటే ఆ ఉత్తరంలో జయలక్ష్మి తనను పెళ్లాడ మని సోమయాజులు నడిగింది. వాడు ఒప్పుకుంటే తన తండ్రిని ఒప్పిస్తా నన్నది. వెధవ ప్లీడరుగుమాస్తాగిరి మానేసి తనదగ్గిరే ఉండవచ్చు నన్నది.

వాళ్ళిద్దరిమధ్యా ఉత్తర ప్రత్యుత్త రాలు సాగినై. అన్ని ఉత్తరాలూ వాడు నాకు చూపలేదు. ఆ విధంగా అందులో ఏమున్నదీ నాకు తెలియజేశాడు

ఒకటి మాత్రం ఖాయం. గురునాధం గారు కూతురు పెళ్ళి ఆలోచనకు వెంటనే ఒప్పుకోలేదు. కాని జయలక్ష్మి చాలా మొండిది, ఆఖరుకు సోమయాజులును వాళ్ళు పట్నం పిలిపించారు వాళ్ళే రైలుఖర్చులుకూడా ఇచ్చారు ఇంతదాకా వచ్చినాక సోమయాజులు తల్లిదండ్రు లకు విషయం తెలిసిపోయింది. వాళ్ళ సంతోషానికి మేరలేదు. తమ కొడుకు పెళ్ళి అయినట్టుగా అందరితోనూ చెప్పే శారు.

వాడి తండ్రి నన్ను చాటుగా పిలిచి "చూడు బాబూ, మా వాడికి వాళ్లు బాగా కట్నం ఇచ్చేట్టు చూసుకోవద్దూ మనం? ఇవ్వగలవాళ్లేగా తీపురమా?'' అన్నాడు.

'మీ రిందులో జోక్యం కలిగించుకో కండి. అసలే దగ్గిరే ఊడేముక్కగా ఉంది. ఈ పెళ్ళికి వాళ్ళెట్లాగూ ఒప్పు కోరు. ఒకవేళ ఒప్పుకొంటే అదే అన్ని కట్నాలూనూ. మీ రిందులో తొందర పడి వేలుపెట్టాకో అసలుకు మోసం వస్తుంది'' అన్నాను.

"అదేమిటోయ్? మనం మగపెళ్ళి వాళ్ళంగా? మన పిల్లవాణ్ణి వాళ్ళు పిలి పించటం ఏమిటి?" అన్నా డాయన.

''ఈ పెళ్ళి జరిగితే, పెళ్ళివారంతా కలిసి మీ అబ్బాయి ఒక్కడే. ఆ చేసు కునే అమ్మాయి ఒక్క మొగుణ్ణే చేసు కుంటుంది గాని, అత్తగారినీ, మామ గారినీ చేసుకోదు" అన్నాను.

"అదేం? కాపరానికి రాదూ?"

"మనవాడే కాపరానికి పోతాడు."

"ఛా!" అన్నాడు సోమయాజులు తండ్రి, నామాట నమ్మలేకుండా.

గురునాథంగారూ వాళ్లూ సోమయాజుల్ని గురించి ఎంత తక్కువ అంచనాలు వేసుకున్నారో మనకు తెలీదు. అది సోమయాజులుకి లభించింది.

''కుర్రాడు బాగానే ఉన్నాడే!" అన్నది జయలక్ష్మి తల్లి మల్లికాంబగారు. గురునాథంగారికి కూడా అదే తోచి ఉండాలి.

అదీకాక సోమయాజులు అందరిపట్లా చాలా వినయ విధేయతలుగా ఉండే వాడు. ఎవరితోనూ యే విషయం లోనూ పేచీలు పెట్టుకునే వాడుకాదు. అన్నిటికన్నా ముఖ్యం—జయలక్ష్మి మీద చాలా అపేక్షగా ఉండేవాడు. వాణ్ణి బజారుకు తీసుకుపోయి జయలక్ష్మి వాడికి మంచి సూట్లు రెండు ఆర్డరు చేయించింది. ధోవతులూ షర్టులూ కొని పెట్టింది.

గురునాథంగారి ఇంట్లో జయలక్ష్మికి ఎటువంటి అడ్డూలేదు ఆమెకు వేరే గది ఉంది. ఆగదిలో ఇద్దరూ గంటలు తరబడి కూర్చునేవాళ్ళు. సోమయాజులు చేత గంటల తరబడి పాడించుకునేది. వాణ్ని అనుకొని కూర్చునేది మరీ అపేక్షవస్తే వొళ్ళోనే వచ్చి కూర్చునేది.

ఇంకా పెళ్ళి కాకపూర్వమే సోమయాజులుకు పాడటమంటే అసహ్యం పుట్టి పోయింది పాపం, జయలక్ష్మి, తన తృష్ణ సంతృప్తిపరుచుకోవటంలో సోమయాజులుకు ఆవగింజంతైనా స్వాతంత్ర్యం లేకుండా చేసింది. తనంతట తాను గొంతెత్తి ఎన్నో యుగాలై నట్లనిపించింది వాడికి ఈ సమయానికి. వాడికి జయలక్ష్మి మీద ప్రేమే ప్రజ్వలించక పోతే ఎవరితోనూ చెప్పకుండా ఇంటికి వచ్చెయ్య వలసినవాడే.

వాడు పట్నం వెళ్ళిన నెలరోజుల్లో పెళ్ళి అయిపోయింది. పెళ్ళికి వాడి తలిదండ్రు లెవరూ వెళ్ళలేదు. "మీరు వెళ్ళనవసరం లేద"ని నేను చెప్పినసలహా, డబ్బు ఖర్చవుతుందన్న వాళ్ళ తాపత్రయానికి కలిసి వచ్చింది.

* * *

జయలక్ష్మి సోమయాజుల్ని తప్ప పెళ్ళాడనని ఎందుకు పట్టుబట్టిందీ ఆమె ఇంటో వాళ్ళకుగాని, స్నేహితులకుగాని తెలియదు. పెళ్ళి అయినాక మాత్రం ఆమె, "మా ఆయన సంగీతం మీరు వినలేదు కదూ?" అని అందరి దగ్గరా వాడి పాట వినిపించసాగింది.

తన మొగుడి పాట విన్న వాళ్ళంతా తన మాదిరిగానే వెర్రెత్తి పోతారనీ, ఇంత పాటగాణ్ణి మొగుణ్ణి చేసుకున్నందుకు వాళ్లు తననుచూసి అసూయ పడతారనీ ఆమె ఆశించి ఉంటుంది. ఈ విషయంలో ఆమె నిరాశ అయింది.

సోమయాజులు పాట విన్నవాళ్ళలో చాలామందికి అందులో ఏమంత ప్రత్యే

కత కనిపించలేదు. కొందరు అతన్ని "ఆ రాగం పాడు. ఈ రాగంపాడు, ఆ కృతి పాడు, ఏవైనా సినిమాపాటలు పాడు, హిందీ పాటలు పాడు" అని అడిగి ఆశాభంగం పొందారు. కాస్త సంగీత జ్ఞానం కలవాళ్ళు సోమయాజులు కా జ్ఞానం లేదని తెలుసుకున్నారు.

పైకి అందరూ ఇంపైన పాట; చక్కని శరీరం; మంచి పొడుగు అన్నారేగాని జయలక్ష్మి లెక్కన తన్మయత్వం పొందలేదు.

పైగా సోమయాజులు తిరగబడ్డాడు. "నీ కోసం పాడమంటే పాడతానుగాని వీళ్ళందరి ముందు పాడమంటావు దేనికి? వాళ్ళకు నా పాట నచ్చక పోవచ్చు నువు జిడ్డు తగిలిస్తున్నావను కోరా?'' అన్నాడు.

''పాట అన్నతరవాత నలుగురికి గాని ఒక్కరికా?" అన్నది జయలక్ష్మి, తన కీర్తి కాంక్షను అభ్యుదయ నినాదంతో సమర్థిస్తూ.

ఈ అంధకారంలో జయలక్ష్మికి ఒక ఆశారేఖ అగుపించింది. గురునాథంగారి స్నేహితులలో ఒక పాటగా డొకాయన ఉన్నాడు. ఆయన కూడా సోమయాజులు పాట విన్నాడు. తన అభిప్రాయాన్ని జయలక్ష్మి వింటుండగనే గురునాథంగారికి చెప్పాడు.

''మనవాడు పూర్వజన్మ వాసనవల్ల మంచి గాత్రంతో పుట్టాడు. కాని సరిగమలు దగ్గిర్నుంచీ కట్టుగా నేర్చుకుంటే గాని పాటగాడుగా రాణించలేడు''అన్నాడాయన.

"అట్లాఅయితే, సంగీతం చెప్పిద్దాం" అన్నాడు గురునాథం

సోమయాజులు గొప్ప పాటకాడు కావటానికి, పాడేశక్తి కోల్పోవటానికి అదేమొదలు.

సోమయాజులుకు చాల పెద్ద విద్వాంసుణ్ణి చూసి పెట్టారు. సాధన ప్రారంభించాడు. ఇంటిదగ్గర కూడా తంబురా పెట్టుకుని సాధన చేసేవాడు. అదివరకు తన మగడు గొంతెత్తితే పరవశమయ్యే జయలక్ష్మి ఈ సాధన బలవంతాన సహించవలసి వచ్చింది.

ఈ విధంగా సోమయాజులు మూడేళ్ల పాటు సంగీతశిక్షణ పొందాడు రాగాల్లో భేదాలేమిటో, మేళకర్తలేమిటో, జన్య రాగాలేమిటో, ఆరోహణావరోహణాలేమిటో తాళభేదాలూ, జాతులూ అన్నీ నేర్చుకుని కర్ణాటక సంగీత విద్వాంసుడైనాడు.

అదివరకు తాను పాడిన "గాలిపాట" తలుచుకుని వాడు సిగ్గుపడేవాడు. కాని ఇప్పుడు వాడి పాట చూసి పరవశమయ్యేవాళ్ళు లేరు. సంగీత పాండిత్యంలో వాణ్ణి తలదన్నిన హేమాహేమీలు ఉండనే ఉన్నారు ఏ రోజున రేడియోను మద్రాసుకుగాని, తిరుచునాపల్లికి గాని తిప్పినా సోమయాజులు

జన్మలో సంపాదించలేని కీర్తిని సంపాదించుకున్నవాళ్ళు వినిపిస్తారు; సోమయాజులు ప్రత్యేకత ఏమిటి?

ఇప్పుడు సోమయాజులు పాడితే జయలక్ష్మి గుండె తటతట లాడటం లేదు. ఆమె వాణ్ణిప్పుడు పాటపాడమని అడగదు వాడు రాగం పాడితే, గొంతెత్తగానే రక్తిగా ఉండేది. ఇప్పుడు గంటా గంటన్నర వింటేగాని అందులో ఏ రసమూ ఉత్పత్తి కాదు.

"ఏమోయ్? ఇంత కష్టపడి, ఇంత డబ్బు ఖర్చుచేసి నేర్చుకున్నావు సంగీతం దీనివల్ల ఫలిత మేమిటోయ్?" అన్నాడు మామగారు.

"పాట కచేరీలు చేసుకోవచ్చు— ఎవరన్నా చేయిస్తే" అన్నాడు అల్లుడు సంకోచంతో.

చిత్రమేమిటంటే, సోమయాజులు సంగీతం నేర్చుకున్నందుకు సంతోషించినవాడు సోమయాజు ఒక్కడే పాపం, వాణ్ణి పాట కచేరీలు చెయ్యటాని కెవరూ పిలవలేదు.

వాడికి విద్వత్తు లేకపోవటం ఒక్కటే లోప మన్నట్టు వెనక మాట్లాడినవాళ్ళు కూడా విద్వత్తు సంపాదించి వాడు పరిపూర్ణుడైననాడు హర్షించలేదు.

జయలక్ష్మి రేడియో ఎప్పుడన్నా పెడితే సినిమా రికార్డులు పెట్టుకు వినేది. కాని ఆమెకు సంగీతంమీద వెనకటి ఆసక్తి లేదు.

* * *

ఒక రోజు, జయలక్ష్మి అన్న ఉద్యోగం మానేసి ఇంటో ఉంటున్న రోజుల్లో, గురునాథంగారింటికి ఒక మనిషి వచ్చాడు. జయలక్ష్మి అన్న పరబ్రహ్మశాస్త్రి ఆయనతో ఏదో వ్యవహారం మాట్లాడాడు పరబ్రహ్మశాస్త్రి తన బావమరదిని పిలిచి ఆ పెద్దమనిషి దగ్గర పాడమన్నాడు. సోమయాజులు పాడాడు. ఆ తరవాత వాళ్లు వాణ్ణి పంపించేసారు.

సోమయాజులు భార్య నడిగాడు

"ఏవో నాటకాలు కంట్రాక్టు చేస్తారుట. మా అన్నయ్య చెప్పలా?" అన్నది జయలక్ష్మి అట్టే ఆసక్తి లేని దానల్లే.

"నన్నెందుకు పాడమన్నారు?"

"ఏమన్నా వేషం వేయిస్తారేమో? పాడగలరు గదా" అన్నది జయలక్ష్మి.

ఆ మాట అక్షరాలా నిజమయింది.

ఈ సంఘటన జరిగిన నెలకల్లా పరబ్రహ్మశాస్త్రి పట్నంలో ఒక మూల ఇల్లు తీసుకుని నటులను చేర్చి నాటకం రిహార్సల్సు ఆరంభించాడు. ఆ పెద్దమనిషి-ఆయనపేరు శేషయ్య-పాటలు యెట్లా పాడాలో చెబుతూ వచ్చాడు సోమయాజులకు. చాలా పాటలూ పద్యాలూ గల పాత్ర ఇచ్చారు

"నీకేం బోలెడంతపాట ఉంది పాడేస్తే చాలు. నాటకం రక్తికడుతుంది. నటించనక్కర్లేదు. కాస్తో కూస్తో నేను చెబుతాను, రెండు నెల్లు రిహార్సల్సు నలిగితే తరవాత అసలు అనుభవమంతా స్టేజీమీదవస్తుంది" అన్నాడు శేషయ్య.

"ఇంత కష్టపడి సంగీతం నేర్చుకుని నేను స్టేజీమీద పద్యాలు పాడట మేమిటి?" అన్నాడు సోమయాజులు బావమరిదితో

"అదే పొరపాటు. కోటివిద్యలూ కూటికొరకే. చెరువులో నీళ్లుండి ఏం లాభం? వాటిని మనం ఉపయోగించుకోవాలి" అన్నాడు శాస్త్రి.

రిహార్సల్సులో శేషయ్య సోమయాజులుకు పద్యాలెట్లా పాడాలో, ఎక్కడ నిలపాలో, ఎక్కడ రాగం తియ్యాలో, పద్యం ఎట్లా ఎత్తుకోవాలో, ఎట్లా ముగించాలో చెప్పాడు. శేషయ్యకు గొంతులేదు. పాట రాదు. కాని పద్యం ఎట్లా చదవాలో తెలుసు. పద్యం చదవటంలో కాక రాగాలాపన చెయ్యటంలో ఆసక్తి మెండుగా గల సోమయాజులుకు సంగీతం ఖూనీ అవుతున్నట్టు తోచింది. శాస్త్రితో పేచీ చేస్తే శేషయ్య చెప్పినట్టు చెయ్యమన్నాడు.

రెండునెలల్లో నాటకం పండింది. మొదటి ప్రదర్శనానికి అట్టే జనం రాలేదు గాని వచ్చినవాళ్లు సోమయాజులు పాటకు తన్మయులైనారు. కొన్ని పద్యాలు మూడేసిసార్లుకూడా పాడించారు.

"ఆ వన్సుమోర్లు నాకు- నీకుకాదు" అన్నాడు శేషయ్య.

"నాకు తెలుసు" అన్నాడు సోమయాజులు నిగర్వంగా!

ఈ నాటకం మొత్తంమీద రెండు వందల ప్రదర్శనాలు పడ్డాయి. శాస్త్రి.

శేషయ్యా కలిసి పాతికవేలు లాభం చేశారు. సోమయాజులుకు ఆంధ్ర దేశంలో స్టేజీమీద పాడగలవాడనే పేరు మాత్రం లభించింది.

అతనికి నాటకాలలో ఆఫర్లుకూడా రాసాగినై. ఆటకు యాభై మొదలు నూరు రూపాయల చొప్పున ఇస్తామని అతని వెంటపడ్డారు నాటకాలవాళ్ళు కాని వెళ్ళవద్దని శాస్త్రి అన్నాడు.

పరబ్రహ్మశాస్త్రికింకా పెద్ద ఆలోచన లున్నాయి. అతను గ్రామఫోనూ, సినిమా పాటల రికార్డులూ కొన్నాడు. ముఖ్యంగా హిందూస్థానీ సినిమాల రికార్డులు.

"ఇదీ రేపటి సంగీతం ఈ సంగీతంలో లక్షలున్నాయి. వీటిని బాగా పట్టుకోండి. ఈ బాణీ అలవాటైతే ఆ తరవాత ఏంచెయ్యాలో చెబుతాను" అన్నాడు శాస్త్రి

సోమయాజులు గొంతుకి పంజాబీ సంగీతం-ఒక రాగ లక్ష్యంగాని, ఒక శాస్త్ర నిబంధనగాని లేని యీ కలగా వులగపు సంగీతం—పచ్చి వెలక్కాయ అయి కూర్చుంది.

"ఇదేంసంగీతం? దీన్లో అర్థమేమిటి? దీన్ని నేర్చుకోవట మేమిటి? నా కిదెట్లా అబ్బుతుంది ?'' అని సోమయాజులు వాపోయినాడు.

"వినటానికి సుఖంగానే ఉంటుంది. అందులో ఏం లోపం ఉంది ?" అన్నది జయలక్ష్మి.

"అందులో ఉన్న సంగీత మేమిటి కనక ?" అన్నాడు సోమయాజులు

"అందులో ఏమీ లేదనీ మీరే అంటారు. అది ఎట్లా అబ్బుతుందని మీరే అంటారు ; ఏది నిజం ?" అన్నది జయలక్ష్మి సానుభూతి లేకుండా.

ఆకస్మికంగా సోమయాజులు సంగీతం విషయం ఆలోచించటం మానేసి, జయలక్ష్మిని గురించి ఆలోచించసాగాడు. తనకోసం తనవాళ్ళం దరితోనూ పోట్లాడి పెళ్ళాడిన జయలక్ష్మి తనకు దగ్గరగా ఉండికూడా ఎంత దూరమయింది! ఎందుకిట్లా అయింది? తను ఏ మహాసముద్రంతో ఏ దిక్కుగా ప్రయాణిస్తున్నట్టు? ఈ ఓడ ఏ రేవు చేరుతుంది? తను కష్టపడి కర్ణాటకం నేర్చుకున్నాడు. దాన్ని వదిలి నాటకం పద్యాల్లో పడ్డాడు. అవీ వొదిలేసి యిప్పుడు సినిమా పాటల్లో పడబోతున్నాడు! ఎవరికోసం? ఎవరు మెచ్చుకోవటానికి? తన కేపాటా రానప్పుడు తన పాట విని ఆనందించినవాళ్ళున్నారు. ఇవ్వాళ?

ఈ ప్రశ్నలకు నిజంగా సమాధానాలు లేవు ఉంటే సోమయాజులుకు తెలీవు.

వాడు ఏ పనీ సగంచేసే బాపతు కాదు. ఒక సంవత్సరమల్లా సినిమా సంగీతంలో మునిగితేలాడు. అందులో భావానికిగల ప్రాధాన్యం అర్థంచేసుకున్నాడు. వివిధ వాద్యాలు ఏ విధంగా ఉపయోగిస్తారో ఊహించాడు. అందులో కొన్ని వాయిద్యాలు ఎట్లా ఉంటాయో

కూడా వాడికి తెలీదు. కాని వాటి ప్రత్యే కతలు వాడి చెవిపట్టింది.

శాస్త్రి చాలా సాహసమైన ఎత్తు వేశాడు. ఎవరో సినిమా చిత్రం తీస్తుంటే, అందులో తాను రెండణాల వాటా తీసుకున్నాడు తన ఎత్తేమిటో శాస్త్రి సోమయాజులుకు చెప్పేశాడు.

"నేను పదిహేను వేలే పెడు తున్నాను. ఇది పోయినా నా కర్మం తరం లేదు. కాని నేను ఈ పిక్చరుకు గట్టి మ్యూజిక్ డైరెక్టరును పెడు తున్నాను. నువ్వు అతనివెంట వుండి సినిమా సంగీతం గురించి నేర్చుకో దగినదంతా నేర్చుకో. ఆ తర్వాత ఏం చెయ్యాలో నేను చెబుతాను'' అన్నాడు శాస్త్రి

ఈ కొత్త చిత్రంలో పన్నెండు పాట లున్నాయి. ముందు పాట తయారు చేశారు. సంగీత దర్శకుడు ప్రసిద్ధుడూ, సమర్థుడూనూ. పన్నెండు పాటలూ పూర్తిఅయి రికార్డు చెయ్యటానికి రెండు నెలలు పట్టింది. ఈ రెండు నెలలో సోమయాజులు సమస్త విష యాలూ చూశాడు. కొన్ని పాటలలో అక్కడక్కడా మార్పులు కూడా సూచించి, సంగీత దర్శకుడిచేత బాగుం దనిపించుకున్నాడు. చివర ఒకటి రెండు పాటలు తనే స్వయంగా రాశాడు కూడాను.

పాటలన్నీ రికార్డయినై వాటిని విన్నవాళ్ళు చాలా మెచ్చుకున్నారు. అదొక గొప్ప విషయం కాదు. సోమ యాజులు రాసిన రెండు పాటలను ఎవరూ గుర్తించలేదు. మిగిలిన పాట లతో సమంగానే అవీ ఉన్నాయి. ఆ ఆధారంమీదే శాస్త్రి సినిమా కంపెనీ ఆరంభించాడు. వీళ్ళింకా చిత్రాలు తీయ లేదు కాని, తీస్తారు. వాటికి సోమయా జులు సంగీత దర్శకుడుగా ఉంటాడు. అచ్చగా సంగీతంమీదే పొయ్యే చిత్రాలు తీస్తారు. వాటిమీద వచ్చే లాభం గురు నాథంగారి మూడో లక్షలో చేరుతుంది. సోమయాజులు దేమీ ఉండదు. నాలు గైదు చిత్రాలవరకూ సోమయాజులుకు డోకా ఉండదు. ఆ తరవాత అతని పాటలు పాతబడ సాగుతాయి. ఆ తర వాత సోమయాజులు తెలకపిండి రూపంలో గానుగలోనుంచి తోడబడ తాడు. గురునాథంగారి వ్యాపార రథం చెక్కు చెదరకుండా ముందుకు సాగి పోతుంది.

ఎక్కడో అనామకుడుగా పడివున్న వాణ్ణి తెచ్చి ఇంతవాణ్ణి చేసిన కీర్తి ఏ విధంగానైతే గురునాథంగారికి దక్కిందో, ఆ విధంగానే సోమయాజు లుతో సంగీతం–డబ్బు చేసే సంగీతం– ఇంకిపోయిన మర్నాటినుంచీ వాణ్ణి బతి కున్నంతకాలమూ పోషించే భారం కూడా గురునాథంగారికే దక్కుతుంది. అందుకుగాను సోమయాజులు యావ జ్జీవమూ వారికి కృతజ్ఞుడై యుండ గలడు.